

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
NILSE WAHLA
přednesené dne 6. února 2019¹

Věc C-724/17

**Vantaan kaupunki
proti
Skanska Industrial Solutions Oy
NCC Industry Oy
Asfaltmix Oy**

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná korkein oikeus (Nejvyšší soud, Finsko)]

„Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce — Článek 101 SFEU — Soukromoprávní prosazování práva hospodářské soutěže — Soukromoprávní odpovědnost — Žaloba na náhradu škody — Náhrada újmy způsobené jednáním, které je v rozporu s unijním právem hospodářské soutěže — Podmínky náhrady škody — Osoby povinné nahradit škodu — Pojem podnik — Zásada hospodářské návaznosti“

1. Projednávaná věc se týká podmínek upravujících soukromoprávní odpovědnost za porušení unijního práva hospodářské soutěže, tedy odpovědnosti, která byla důrazně prosazována bývalým generálním advokátem W. Van Gervenem v jeho klíčovém stanovisku předneseném před 25 lety ve věci Banks². Toto stanovisko mne v uvedené době velmi ovlivnilo a dodnes je pro mne zdrojem inspirace. Je mi proto potěšením, že mohu zakončit svůj mandát generálního advokáta přednesením stanoviska právě v této oblasti a rozvinout tak odkaz stanoviska ve věci Banks.

2. Od přednesu posledně uvedeného stanoviska došlo v oblasti soukromoprávní odpovědnosti k významnému vývoji v oblasti judikatury³ a právních předpisů⁴. Mnoho otázek zásadního významu nicméně zůstává nevyřešeno. Jedna z těchto otázek se týká osob, které mohou nést odpovědnost za náhradu škody podle práva hospodářské soutěže.

3. Při veřejnoprávním prosazování unijního práva hospodářské soutěže ze strany úřadů pro hospodářskou soutěž je zásada hospodářské návaznosti uplatňována s cílem pomoci určit osoby odpovědné za porušení těchto pravidel. Na základě širokého pojetí pojmu „podnik“ uvedeného v ustanoveních Smlouvy, která se týkají hospodářské soutěže, tato zásada stanoví, že odpovědnost není

1 – Původní jazyk: angličtina.

2 – Stanovisko generálního advokáta W. Van Gervena ve věci Banks, C-128/92, EU:C:1993:860.

3 – Především rozsudky ze dne 20. září 2001, Courage a Crehan, C-453/99, EU:C:2001:465, a ze dne 13. července 2006, Manfredi a další, C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461.

4 – Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/104/EU ze dne 26. listopadu 2014 o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případech porušení právních předpisů členských států a Evropské unie o hospodářské soutěži (*Úř. věst.* 2014, L 349, s. 1).

omezena toliko na právní subjekt, který se zúčastnil jednání omezujícího hospodářskou soutěž. V případech restrukturalizace nebo jiných změn v podnikové struktuře lze tudíž uložit pokutu jakémukoliv subjektu, který je z hospodářského hlediska totožný se subjektem, který porušil unijní právo hospodářské soutěže⁵.

4. V projednávané věci vyvstává otázka, zda tato základní zásada unijního práva hospodářské soutěže musí být uplatněna také v rámci soukromoprávního prosazování unijního práva hospodářské soutěže. Otázka položená Soudnímu dvoru konkrétně zní, zda v rámci soukromoprávní žaloby na náhradu škody může být společnost, která pokračovala v hospodářské činnosti účastníka kartelové dohody, shledána odpovědnou za náhradu újmy způsobené porušením článku 101 SFEU.

I. Právní rámec

5. Podle finského práva platí, že pouze subjekt, který způsobil škodu, je v zásadě povinen škodu nahradit.

6. Podle finských právních předpisů o obchodních společnostech je každá akciová společnost samostatnou právní osobou s vlastním majetkem a vlastní odpovědností.

7. Nadto platí, že pokud jde o podmínky náhrady škody v rámci mimosmluvní odpovědnosti, je osoba, která úmyslně nebo z nedbalosti způsobí jinému škodu, povinna podle finského práva tuto škodu nahradit.

II. Skutkové okolnosti, řízení a předběžné otázky

8. V období let 1994 až 2002 působil ve Finsku na trhu s asfaltem kartel. Rozhodnutím ze dne 29. září 2009 uložil korkein hallinto-oikeus (Nejvyšší správní soud, Finsko) sedmi společnostem pokutu za jednání omezující hospodářskou soutěž, které bylo považováno za jednání v rozporu s vnitrostátním zákonem proti omezování hospodářské soutěže a nyní článkem 101 SFEU (neboť tato kartelová dohoda měla dopad na obchod mezi členskými státy).

9. Jednou ze společností, které byla uložena povinnost uhradit pokutu, byla společnost Lemminkäinen Oyj, s níž Vantaan kaupunki (město Vantaa) uzavřelo několik smluv o asfaltovacích pracích v období let 1998 až 2001.

10. Na rozdíl od Lemminkäinen Oyj, některé další společnosti zúčastněné na kartelové dohodě, konkrétně společnost Sata-Asfaltti Oy, společnost Interasfaltti Oy a společnost Asfalttinieli Oy, byly poté dobrovolně zrušeny s likvidací a jejich jediní akcionáři, se současnými názvy Skanska Industrial Solutions Oy, NCC Industry Oy a Asfaltmix Oy, převzaly majetek svých dceřiných společností a pokračovaly v jejich hospodářské činnosti.

11. Na základě zásady hospodářské návaznosti uložil korkein hallinto-oikeus (Nejvyšší správní soud) pokutu společnosti Skanska Industrial Solutions Oy za její vlastní jednání a za jednání společnosti Sata-Asfaltti Oy, společnosti NCC Industry Oy za jednání společnosti Interasfaltti Oy a společnosti Asfaltmix Oy za jednání společnosti Asfalttinieli Oy.

⁵ – Pro prvotní vyjádření této zásady viz rozsudek ze dne 28. března 1984, Compagnie Royale Asturienne des Mines a Rheinzink v. Komise, 29/83 a 30/83, EU:C:1984:130, bod 9. Pro novější příklady viz rozsudky ze dne 8. července 1999, Komise v. Anic Participazioni, C-49/92 P, EU:C:1999:356, bod 145; ze dne 7. ledna 2004, Aalborg Portland a další v. Komise, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P a C-219/00 P, EU:C:2004:6, bod 59; ze dne 11. prosince 2007, ETI a další, C-280/06, EU:C:2007:775, body 45 a 46; a ze dne 18. prosince 2014, Komise v. Parker Hannifin Manufacturing a Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, body 39 a 40.

12. Po rozhodnutí korkein hallinto-oikeus (Nejvyšší správní soud) podalo město Vantaan kaupunki soukromoprávní žalobu na náhradu škody k příslušnému okresnímu soudu (Helsingin käräjäoikeus) proti společnostem, kterým byla uložena povinnost zaplatit pokutu, včetně společností Skanska Industrial Solutions Oy, NCC Industry Oy a Asfaltmix Oy.

13. V uvedeném řízení se město Vantaan kaupunki domáhalo na těchto společnostech společně a nerozdílně náhrady škody způsobené nepřiměřeně vysokými cenami zaplacenými za asfaltovací práce v důsledku kartelové dohody. Společnosti Skanska Industrial Solutions Oy, NCC Industry Oy a Asfaltmix Oy se žalobě bránily mimo jiné s odůvodněním, že nemohou nést odpovědnost za škodu údajně způsobenou právně nezávislými společnostmi. Tvrdily tedy, že nároky na náhradu škody by měly být uplatněny proti společnostem zrušeným s likvidací. Podle jejich názoru předmětné pohledávky zanikly, protože nároky nebyly uplatněny v průběhu dobrovolné likvidace, v rámci které byly zrušeny společnosti, jež se účastnily kartelové dohody.

14. Otázka, která je tudíž podstatou vnitrostátního řízení, tedy zní, zda společnosti Skanska Industrial Solutions Oy, NCC Industry Oy a Asfaltmix Oy mohou být hledány odpovědnými za náhradu škody způsobené jednáním společností Sata-Asfaltti Oy, Interasfaltti Oy a Asfalttinelio Oy omezujícím hospodářskou soutěž. Okresní soud a odvolací soud dospěly v tomto ohledu k rozdílným závěrům.

15. Okresní soud konstatoval, že pokud se v takové situaci neuplatní zásada hospodářské návaznosti, může být pro jednotlivce prakticky nemožné nebo nadměrně obtížné domoci se náhrady škody způsobené porušením příslušných pravidel hospodářské soutěže. Tak je tomu zejména v případě, kdy byla činnost společnosti, která se dopustila daného protiprávního jednání, ukončena a tato společnost byla zrušena. S ohledem na tuto skutečnost okresní soud usoudil, že za účelem zajištění efektivity článku 101 SFEU by se přičtení odpovědnosti za pokutu na jedné straně a přičtení odpovědnosti za náhradu škody na druhé straně měly řídit stejnými zásadami. Na tomto základě dospěl okresní soud k závěru, že společnosti Skanska Industrial Solutions Oy, NCC Industry Oy a Asfaltmix Oy byly povinny nahradit škodu plynoucí z jednání společností Sata-Asfaltti Oy, Interasfaltti Oy a Asfalttinelio Oy omezujících hospodářskou soutěž.

16. Proti tomuto rozhodnutí bylo podáno odvolání k příslušnému odvolacímu soudu (Helsingin hovioikeus). Tento odvolací soud konstatoval, že nebyl důvod uplatnit zásadu hospodářské návaznosti v případě soukromoprávní žaloby na náhradu škody podle práva hospodářské soutěže. Podle názoru uvedeného soudu nelze argumentovat potřebou zajistit efektivitu unijního práva hospodářské soutěže za účelem odůvodnění zásahu do základních zásad mimosmluvní odpovědnosti vyplývajících z vnitrostátního právního systému. Zásady upravující ukládání pokut by neměly být uplatňovány v rámci soukromoprávní žaloby na náhradu škody, neexistuje-li žádná podrobnější právní úprava v tomto smyslu. Odvolací soud tudíž zamítl návrhová žádání Vantaan kaupunki v tom rozsahu, v jakém směřovaly proti společnostem Skanska Industrial Solutions Oy, NCC Industry Oy a Asfaltmix Oy za jednání společností Sata-Asfaltti Oy, Interasfaltti Oy a Asfalttinelio Oy.

17. V tomtéž řízení odvolací soud uložil společnosti Lemminkäinen Oy povinnost uhradit Vantaan kaupunki náhradu škody způsobené kartelovou dohodou. Společnost Lemminkäinen Oy poté přiznanou náhradu škody městu Vantaan uhradila.

18. Společnost Lemminkäinen Oy však stejně jako Vantaan kaupunki požádala o možnost podat kasační opravný prostředek ke korkein oikeus (Nejvyšší soud, Finsko), přičemž uvedený soud jej připustil. Společnost Lemminkäinen Oy mimo jiné tvrdí, že výše náhrady škody, která jí byla uložena k úhradě, by měla být snížena, neboť Vantaan kaupunki se nedomáhalo náhrady škody po (nyní již zrušených) společnostech, které se účastnily kartelové dohody. Korkein oikeus (Nejvyšší soud) připustil kasační opravný prostředek podaný Vantaan kaupunki, který se týkal otázky, zda může být soukromoprávní odpovědnost přičítána společnostem Skanska Industrial Solutions Oy, NCC Industry Oy a Asfaltmix Oy z titulu zásady hospodářské návaznosti.

19. Korkein oikeus (Nejvyšší soud) musí nyní s ohledem na argumenty, které byly před ním předneseny, rozhodnout, zda lze odpovědnost za škodu přičíst společnosti, která převzala hospodářskou činnost účastníka kartelové dohody, jenž byl zrušen v dobrovolné likvidaci. V tomto ohledu korkein oikeus (Nejvyšší soud) objasňuje, že výchozím bodem mimosmluvní odpovědnosti z hlediska finského práva je, že pouze (právnícká) osoba, která způsobila škodu, může nést odpovědnost za její náhradu. Tak tomu je s výjimkou určitých případů, kdy „prolomení majetkové samostatnosti kapitálových společností“ [„lifting the corporate veil“] bylo považováno za nezbytné, aby bylo zajištěno, že nedojde k nepřipustnému obcházení odpovědnosti.

20. Z důvodu pochybností o správném výkladu unijního práva se korkein oikeus (Nejvyšší soud) rozhodl přerušit řízení a předložit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Rozhoduje se o otázce o tom, kdo odpovídá za náhradu škody způsobené jednáním, které je v rozporu s článkem 101 SFEU, přímým použitím tohoto článku, nebo podle vnitrostátních předpisů?
- 2) Pokud jsou osoby povinné k náhradě škody určovány přímo na základě článku 101 SFEU: Odpovídají za náhradu ti, kdo spadají pod pojem ‚podnik‘ uvedený v tomto ustanovení? Použijí se na určení osob povinných k náhradě škody stejné zásady, které Soudní dvůr použil k určení odpovědných osob ve věcech pokut a podle kterých může být odpovědnost založena zejména na příslušnosti k téže hospodářské jednotce nebo na hospodářské návaznosti?
- 3) Pokud se osoby povinné k náhradě škody určují podle vnitrostátních předpisů členského státu: Je vnitrostátní právní úprava, podle níž společnost, která po nabytí veškerých akcií společnosti, která se účastnila kartelové dohody, jež je v rozporu s článkem 101 SFEU, tuto společnost zrušila a pokračovala v její podnikatelské činnosti, neodpovídá za škodu, která byla způsobena jednáním zaniklé společnosti omezujícím hospodářskou soutěž, ačkoli získání náhrady škody od zaniklé společnosti by bylo prakticky nemožné nebo nadměrně obtížné, v rozporu s požadavkem efektivity zakotveným unijním právem? Odporuje požadavek efektivity výkladu vnitrostátního práva členského státu, podle kterého je jako předpoklad odpovědnosti za škodu vyžadováno, aby k přeměně společnosti uvedeným způsobem došlo v rozporu se zákonem nebo uměle za účelem obejít povinnost nahradit škodu podle práva hospodářské soutěže nebo jiným nekalým způsobem, nebo alespoň aby daná společnost při uskutečňování přeměny o narušení hospodářské soutěže věděla nebo musela vědět?“

21. Písemná vyjádření byla podána Vantaan kaupunki, společností Skanska Industrial Solutions Oy (dále jen „Skanska“), společností NCC Industry Oy (dále jen „NCC Industry“) a společností Asfaltmix Oy (dále jen „Asfaltmix“), finskou, italskou a polskou vládou a Evropskou komisí. S výjimkou společnosti Asfaltmix a italské a polské vlády tyto zúčastněné strany přednesly rovněž ústní vyjádření na jednání, které se konalo dne 16. ledna 2019.

III. Analýza

22. Tato věc se dotýká základního aspektu soukromoprávního prosazování unijního práva hospodářské soutěže: vzájemného vztahu mezi unijním právem a vnitrostátními právními předpisy členských států v rámci úpravy nároků na náhradu škody vyplývajících z porušení unijního práva hospodářské soutěže. Zásady upravující soukromoprávní odpovědnost za porušení unijního práva hospodářské soutěže jsou totiž do značné míry založené na judikatuře Soudního dvora. I když Soudní dvůr vyvodil právo

požadovat náhradu škody za porušení unijního práva hospodářské soutěže ze Smluv⁶ a podal vodítko k některým konkrétnějším aspektům práva požadovat náhradu škody⁷, soukromoprávní prosazování unijního práva hospodářské soutěže však také závisí na vnitrostátním soukromém právu a procesních pravidlech.

23. Unijní zákonodárce se snažil objasnit vzájemný vztah mezi unijním právem a vnitrostátní právní úpravou členského státu ve směrnici 2014/104, která je však nástrojem, který není použitelný *ratione temporis* na projednávanou věc. Tato směrnice nyní harmonizuje určité aspekty žalob na náhradu škody podle práva hospodářské soutěže podávaných u vnitrostátních soudů. Stejně jako judikatura, nicméně i tato směrnice ponechává několik zásadních otázek nezodpovězených.

24. Jednou z těchto otázek je, jak (a konkrétně na jakém právním základě) mají být určeny osoby, které odpovídají za škodu způsobenou porušením unijního práva hospodářské soutěže. V projednávané věci má Soudní dvůr příležitost se touto otázkou zabývat: Soudní dvůr je vyzván, aby rozhodl, do jaké míry unijní právo stanovuje, jakým způsobem by měla být přičítána odpovědnost v soukromoprávních sporech o náhradu škody podle práva hospodářské soutěže zahájených u vnitrostátních soudů.

25. Než se budu zabývat touto otázkou, je třeba uvést několik úvodních poznámek k systému soukromoprávního prosazování unijního práva hospodářské soutěže.

A. Úvod: systém soukromoprávního prosazování unijního práva hospodářské soutěže

26. Ve vztahu k mimosmluvní odpovědnosti v evropských právních systémech lze obecně říci, že účastník řízení se může domáhat náhrady škody způsobené určitým jednáním nebo postupem prostřednictvím soukromoprávní žaloby na náhradu škody. V závislosti na právním systému se však přesné vymezení takových nároků uplatněných u soudu řídí výrazně odlišnými pravidly a zásadami. Odlišné právní zvyklosti mezi unijními členskými státy objasňují, proč existují rozdíly, mimo jiné pokud jde o druh jednání, které může založit odpovědnost (vycházející například z občanskoprávní odpovědnosti, deliktní odpovědnosti, kvazideliktní odpovědnosti nebo objektivní odpovědnosti); rozsah osob považovaných za poškozené; příčinnou souvislost; osoby, které mohou nést odpovědnost za údajnou újmu; a druhy újmy, která může být nahrazena.

27. Navzdory těmto rozdílům však nároky na náhradu škody mívají v Evropě především funkci uvedení do původního stavu (*restitutio ad integrum*). Přestože povinnost nahradit škodu může také mít v určitém smyslu odrazující funkci, odpovědnost za škodu jako samostatný odrazující nástroj (nebo sankce) vůči nežádoucímu jednání je pravděpodobně méně rozšířeným jevem v evropském právním prostředí.

28. Ve smyslu unijního práva hospodářské soutěže však žaloby na náhradu škody mají plnit obě tyto funkce. Na jedné straně má nárok na náhradu škody způsobené porušením unijního práva hospodářské soutěže kompenzační funkci. Takový nárok umožňuje jednotlivci, aby se domáhal *plné* náhrady za jakoukoliv újmu údajně utrpěnou v důsledku porušení unijního práva hospodářské soutěže⁸. Na druhé straně soukromoprávní nárok na náhradu újmy způsobené porušením práva hospodářské soutěže může mít také odrazující účinek a tím doplňovat veřejnoprávní prosazování práva.

6 – Rozsudky ze dne 20. září 2001, *Courage a Crehan*, C-453/99, EU:C:2001:465 bod 26 a ze dne 13. července 2006, *Manfredi a další*, C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, bod 60.

7 – Viz například rozsudky ze dne 13. července 2006, *Manfredi a další*, C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, body 95 až 97; ze dne 14. června 2011, *Pfleiderer*, C-360/09, EU:C:2011:389, bod 32; a ze dne 5. června 2014, *Kone a další*, C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 37.

8 – Viz především rozsudek ze dne 13. července 2006, *Manfredi a další*, C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, body 95 a 96 a citovaná judikatura.

1. Důraz kladený v judikatuře na plnou účinnost unijního práva hospodářské soutěže a odrazující účinek

29. Použitím kategorického znění práv a účinnosti unijního práva hospodářské soutěže Soudní dvůr zdůrazňuje odrazující funkci žalob na náhradu škody za porušení unijního práva hospodářské soutěže.

30. Soudní dvůr položil základ systému soukromoprávního prosazování v Evropské unii ve svých rozsudcích ve věci *Courage*⁹ a ve věci *Manfredi*¹⁰. V těchto věcech Soudní dvůr stanovil právo — každého jednotlivce — požadovat náhradu újmy způsobené jednáním omezujícím hospodářskou soutěž¹¹.

(a) Dvojitá funkce soukromoprávních žalob na náhradu škody podle práva hospodářské soutěže

31. Z judikatury vyplývá, že právo požadovat náhradu škody nebylo zakotveno pouze pro zajištění toho, aby újma způsobená jednáním omezujícím hospodářskou soutěž byla nahrazena. Takové právo bylo spíše spjato s potřebou zajistit plnou účinnost unijního práva hospodářské soutěže¹². V tomto ohledu Soudní dvůr výslovně uznal, že právo požadovat náhradu škody posiluje účinnost unijního práva hospodářské soutěže tím, že odrazuje podniky od uzavírání smluv omezujících hospodářskou soutěž nebo od účasti na jiných praktikách omezujících hospodářskou soutěž a dohodách, které jsou často skryté. Soukromoprávní žaloby na náhradu škody podávané u vnitrostátních soudů jsou tudíž také nástrojem zachování účinné hospodářské soutěže v Evropské unii¹³. Jinými slovy, tyto žaloby odrazují podniky od účasti na chování poškozujícího hospodářskou soutěž.

32. Je však třeba poznamenat, že i když Soudní dvůr stanovil právo požadovat náhradu škody na základě článku 101 SFEU, upustil nicméně od toho, aby jasně definoval základní podmínky soukromoprávní odpovědnosti. Je navíc jasné, že procesní a hmotněprávní rámec nezbytný pro dosažení náhrady škody před soudem ze zásady spadá do oblasti vnitrostátního práva¹⁴. Jak Soudní dvůr uvedl v rozsudcích vydaných po rozhodnutích ve věcech *Courage* a *Manfredi*, při neexistenci unijní právní úpravy v této oblasti přísluší členským státům, aby upravily podrobné podmínky výkonu práva požadovat náhradu újmy vyplývající z porušení článku 101 SFEU (nebo článku 102 SFEU), včetně podmínek použití institutu „příčinné souvislosti“. Členské státy však musí zajistit, aby tato vnitrostátní pravidla byla v souladu se zásadami rovnocennosti a efektivity¹⁵.

33. Avšak které otázky týkající se žalob na náhradu škody jsou upraveny v unijním právu a které z nich jsou naopak upraveny vnitrostátními právními předpisy členských států? Odpověď na tuto otázku lze podle mého názoru vyvodit z novější judikatury.

9 – Rozsudek ze dne 20. září 2001, *Courage a Crehan*, C-453/99, EU:C:2001:465.

10 – Rozsudek ze dne 13. července 2006, *Manfredi a další*, C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461.

11 – Ještě před vydáním rozsudku ze dne 20. září 2001, *Courage a Crehan*, C-453/99, EU:C:2001:465, uznal Soudní dvůr přímý účinek nynějšího článku 101 a článku 102 SFEU. Viz rozsudky ze dne 30. ledna 1974, *BRT a Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs*, 127/73, EU:C:1974:6, body 16, a ze dne 18. března 1997, *Guérin automobiles v. Komise*, C-282/95 P, EU:C:1997:159, bod 39.

12 – Rozsudky ze dne 20. září 2001, *Courage a Crehan*, C-453/99, EU:C:2001:465, body 24 až 26, a ze dne 13. července 2006, *Manfredi a další*, C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, bod 59.

13 – Rozsudky ze dne 20. září 2001, *Courage a Crehan*, C-453/99, EU:C:2001:465, bod 27, a ze dne 13. července 2006, *Manfredi a další*, C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, bod 91. Viz navíc rozsudky ze dne 14. června 2011, *Pfleiderer*, C-360/09, EU:C:2011:389, bod 29; ze dne 6. listopadu 2012, *Otis a další*, C-199/11, EU:C:2012:684, bod 42; ze dne 6. června 2013, *Donau Chemie a další*, C-536/11, EU:C:2013:366, bod 23; a ze dne 5. června 2014, *Kone a další*, C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 23.

14 – Rozsudek ze dne 13. července 2006, *Manfredi a další*, C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, bod 62.

15 – Rozsudky ze dne 20. září 2001, *Courage a Crehan*, C-453/99, EU:C:2001:465, bod 29, a ze dne 13. července 2006, *Manfredi a další*, C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, bod 62.

(b) Vzájemný vztah mezi unijním a vnitrostátním právem a upevnění odrazujícího účinku jako cíle soukromoprávních žalob na náhradu škody v oblasti práva hospodářské soutěže

34. Tuto otázku objasňuje rozsudek Soudního dvora ve věci Kone¹⁶. V uvedené věci Soudní dvůr konstatoval, že oběti „cenového deštníku“ [„umbrella-pricing“] – jednotlivci, kteří nepřímo utrpěli škodu kvůli zvýšení cen v důsledku porušení článku 101 SFEU – mohou požadovat náhradu takové škody prostřednictvím soukromoprávní žaloby na náhradu škody. Soudní dvůr měl tudíž za to, že vnitrostátní pravidlo o příčinné souvislosti, které kategoricky vylučuje možnost uplatnění náhrady škody za cenový deštník, je v rozporu s článkem 101 SFEU¹⁷.

35. Vystávají zde dvě vzájemně spjaté otázky.

36. Zprv Soudní dvůr ve věci Kone zopakoval, že členské státy musí stanovit podrobné podmínky výkon práva požadovat náhradu škody vyplývající z kartelové dohody nebo jednání zakázaného článkem 101 SFEU, včetně podmínek použití pojmu příčinná souvislost. Členské státy musí však zajistit, aby tato vnitrostátní pravidla byla v souladu se zásadami rovnocennosti a efektivity. To znamená, že dotčená pravidla nesmějí být méně příznivá než ta, která se týkají žalob podávaných z důvodu porušení obdobných práv přiznaných vnitrostátním právem, a že tato pravidla nesmějí v praxi znemožňovat nebo nadměrně ztěžovat výkon práv přiznaných unijním právem¹⁸.

37. S ohledem na toto konstatování by se proto mohlo zdát, že slučitelnost jakéhokoliv vnitrostátního pravidla upravujícího žaloby na náhradu škody v oblasti práva hospodářské soutěže s unijním právem musí být posouzena na základě klasického kritéria rovnocennosti a efektivity. Nelze však opomenout skutečnost, že po přijetí tohoto obecného stanoviska Soudní dvůr uvedl, že konkrétně v oblasti práva hospodářské soutěže nesmí použití příslušných vnitrostátních pravidel bránit účinnému uplatňování článku 101 SFEU¹⁹. Blížší pohled totiž odhaluje, že následné posouzení je provedeno s odkazem na plnou účinnost článku 101 SFEU²⁰.

38. Zdá se mi, že úvahy uvedené Soudním dvorem zjevně vyžadují více než jen posouzení založené na zásadách rovnocennosti a efektivity. Podle mého názoru je podle nich vyžadováno posouzení slučitelnosti sporného vnitrostátního pravidla ve vztahu k plné účinnosti ustanovení Smlouvy, konkrétně článku 101 SFEU.

39. Rozdíl mezi posouzením založeným na zásadách rovnocennosti a efektivity na jedné straně a posouzením založeným na plné účinnosti článku 101 SFEU na druhé straně je podstatný. Napomáhá vytýčení hranice mezi otázkami, jež jsou upraveny unijním právem, a otázkami, jež jsou upraveny vnitrostátními právními systémy členských států.

40. Dle mého výkladu judikatury je klasické kritérium rovnocennosti a efektivity použito pouze ve vztahu k „podrobným podmínkám výkonu práva požadovat náhradu škody“ před vnitrostátními soudy. Jinými slovy, toto kritérium se použije s ohledem na pravidla, která se (tak či onak) vztahují k *uplatnění* práva požadovat náhradu škody před soudem²¹. Taková pravidla musí být stanovena členskými státy.

16 – Rozsudek ze dne 5. června 2014, Kone a další, C-557/12, EU:C:2014:1317.

17 – Rozsudek ze dne 5. června 2014, Kone a další, C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 37.

18 – Rozsudek ze dne 5. června 2014, Kone a další, C-557/12, EU:C:2014:1317, body 24 a 25 a citovaná judikatura.

19 – Rozsudek ze dne 5. června 2014, Kone a další, C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 26 a citovaná judikatura.

20 – Rozsudek ze dne 5. června 2014, Kone a další, C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 27 a následující a zvláště bod 34. Pro srovnání viz ohledně uplatňování zásady rovnocennosti a efektivity rozsudky ze dne 14. června 2011, Pfeiderer, C-360/09, EU:C:2011:389, body 30 až 32, a ze dne 6. června 2013, Donau Chemie a další, C-536/11, EU:C:2013:366, body 32 až 34.

21 – Generální advokátka J. Kokott toto popsala jako způsob jak uplatnit právo požadovat náhradu škody. Viz stanovisko generální advokátky J. Kokott ve věci Kone a další, C-557/12, EU:C:2014:45, bod 23. Bylo by možné nadto rozlišovat dále mezi nápravními pravidly a procesními pravidly, jakož i mezi požadavky vyplývajícími z unijního práva, které taková pravidla musí splňovat. V tomto smyslu viz W. Van Gerven, „Of rights, remedies and procedures“, Common Market Law Review, Sv. 37, 2000, 501–536, na s. 503 a 504.

41. Naproti tomu, když jsou dotčeny základní podmínky práva požadovat náhradu škody (jako je příčinná souvislost), jsou takové podmínky posuzovány podle článku 101 SFEU.

42. Je samozřejmě pravda, že Soudní dvůr ve věci Kone odmítl poskytnout jasnou definici pojmu „příčinná souvislost“ z hlediska unijního práva. Učinil tak navzdory návrhu generální advokátky J. Kokott²². Namísto toho postupoval Soudní dvůr opatrně (jak činí často) a omezil svou odpověď na to, co bylo naprosto nezbytné v posuzované věci²³. Soudní dvůr tedy s odkazem na plnou účinnost článku 101 SFEU uvedl, že toto ustanovení Smlouvy vylučuje vnitrostátní pravidlo o příčinné souvislosti, které kategoricky vylučuje možnost požadovat náhradu škody v případě existence cenového deštníku.

43. Jinými slovy, přestože Soudní dvůr ponechal otázku vymezení významu institutu příčinná souvislost na budoucí judikatuře, nelze to podle mého názoru chápat v tom smyslu, že podmínky, které představují samý základ žaloby na náhradu škody, jsou upraveny vnitrostátními právními předpisy.

44. Zadruhé jako přímý důsledek důrazu kladeného na plnou účinnost článku 101 SFEU základ práva požadovat náhradu škody způsobené porušením unijního práva hospodářské soutěže ve věci Kone úzce souvisel s odrazujícím účinkem. Soudní dvůr tím, že vyloučil použitelnost pravidla vyžadujícího přímou příčinnou souvislost za účelem prokázání soukromoprávní odpovědnosti, totiž stanovil, že článek 101 SFEU brání vnitrostátnímu pravidlu, které vylučuje soukromoprávní odpovědnost podniků, jež jsou účastníky kartelové dohody, za újmu způsobenou zvýšením cen na trhu v důsledku jednání omezujícího hospodářskou soutěž²⁴.

45. „Újma“ způsobená cenovým deštníkem je následkem nezávislého cenového rozhodnutí přijatého osobou, která se nezapojila do vytýkaného jednání omezujícího hospodářskou soutěž. Takové rozhodnutí může mít dopad na značný počet osob. V důsledku toho počet osob požívajících práva požadovat náhradu škody na základě porušení unijního práva hospodářské soutěže přímo na základě článku 101 SFEU (nebo článku 102 SFEU) významně vzroste. S ohledem na tuto skutečnost představuje rozhodnutí ve věci Kone rozhodující krok při upevňování úlohy žalob na náhradu škody podle práva hospodářské soutěže jako nástroje určeného k odrazení podniků od toho, aby se účastnily chování omezujícího hospodářskou soutěž.

2. K otázce, zda je důraz kladený na odrazující účinek opodstatněný

46. Přestože o přidané praktické hodnotě řešení dosaženého ve věci Kone pro celkovou účinnost systému soukromoprávního prosazování práva lze říci mnoho, důraz, který Soudní dvůr kladl *obecně* na odrazující účinek, je podle mého názoru opodstatněný z několika důvodů. Stručně zdůrazním dva z nich.

47. Zprvce, jak Soudní dvůr uvedl, soukromoprávní prosazování práva prostřednictvím žalob na náhradu škody představuje doplňkovou funkci, jež odrazuje od jednání omezujícího hospodářskou soutěž, kterou samotné veřejnoprávní prosazování práva nemůže dosáhnout. Soukromoprávní prosazování práva má stejně jako veřejnoprávní prosazování práva za cíl ovlivnit chování podniků na trhu, aby je odradilo od účasti na protisoutěžním chování.

22 – Stanovisko generální advokátky J. Kokott ve věci Kone a další, C-557/12, EU:C:2014:45, bod 31 a následující.

23 – C. Sunstein, *One case at a time: judicial minimalism on the Supreme Court*, Harvard, Harvard University Press, 1999. V unijním kontextu k soudnímu minimalismu, D. Sarmiento, „Half a case at a time: dealing with judicial minimalism at the European Court of Justice“, in M. Claes et al., *Constitutional conversations*, Cambridge, Intersentia, 2012, 11–40.

24 – Rozsudek ze dne 5. června 2014, Kone a další, C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 37.

48. Na jedné straně, pokud mají osoby (které mají často přímé poznatky o kartelových dohodách nebo jiném jednání omezujícím hospodářskou soutěž) k dispozici účinné soukromoprávní prostředky nápravy, zvyšuje se pravděpodobnost, že bude odhalen vyšší počet protiprávních omezení a že porušitelé ponesou odpovědnost²⁵. Jinými slovy, významně narůstá riziko odhalení. Na druhé straně, i když je odrazující účinek jedné žaloby na náhradu škody pravděpodobně zanedbatelný, právě počet *potenciálních* žalobců, kteří společně se zvýšeným rizikem odhalení napomáhají objasnit, proč mechanismy soukromoprávního prosazování práva (jakou jsou žaloby na náhradu škody) představují účinné prostředky k zajištění dodržování pravidel hospodářské soutěže²⁶.

49. Zadruhé je třeba připomenout, že újma způsobená protisoutěžním je obvykle čistě hospodářskou újmou. Přestože může být relativně jednoduché určit a prokázat přímou újmu na hospodářském zájmu určité osoby, je třeba zdůraznit, že porušení práva hospodářské soutěže také zahrnuje nepřímou újmu a obecně negativní důsledky pro strukturu a fungování trhu. Nemluvě o tom, že vyčíslení nebo prokázání újmy, natožpak příčinné souvislosti, na základě hypotetického řetězce událostí vyvolává řadu problémů.

50. V zásadě je však skutečná újma způsobená protiprávními omezeními hospodářské soutěže čistá ztráta vyplývající z takových omezení, to znamená snížení hospodářské účinnosti způsobené dotčeným protisoutěžním jednáním. To znamená, že újma uvedená v žalobách na náhradu škody založená na porušení práva hospodářské soutěže ve skutečnosti vyjadřuje náhradu za hospodářskou neefektivnost vyplývající z porušení a bezprostřední ztráta pro společnost jako celek ve smyslu snížení blahobytu spotřebitelů. V konečném důsledku proto kompenzační funkce žaloby na náhradu škody pro porušení práva hospodářské soutěže zůstává podle mého názoru druhořadá ve vztahu k funkci odrazující.

51. S ohledem na uvedené úvahy se budu nyní konkrétně zabývat předběžnými otázkami podanými korkein oikeus (Nejvyšší soud).

B. Posouzení předběžných otázek

52. Předkládající soud položil Soudnímu dvoru tři předběžné otázky, z nichž dvě byly předloženy podpůrně (v závislosti na odpovědi dané na první předběžnou otázku). Všechny tři předběžné otázky jsou vzájemně spojeny a usilují o objasnění jednoho aspektu: vyžaduje unijní právo, aby měl jednotlivec v soukromoprávní žalobě na náhradu škody podané před vnitrostátním soudem možnost domáhat se náhrady újmy způsobené porušením unijního práva hospodářské soutěže, a to společností, která pokračovala v hospodářské činnosti účastníka kartelové dohody? Jinými slovy, musí být v této souvislosti uplatněna zásada hospodářské návaznosti?

53. Podle mého názoru je nutno na tuto otázku dát kladnou odpověď.

54. Abych vysvětlil, proč tomu tak je, budu se zabývat postupně první a druhou předběžnou otázkou.

1. Určení osob, které nesou odpovědnost za náhradu škody, je záležitostí unijního práva

55. V rámci první otázky se předkládající soud táže, zda mají být osoby, které nesou odpovědnost za náhradu škody způsobené jednáním v rozporu s článkem 101 SFEU, určeny na základě unijního práva nebo zda tato otázka zůstává záležitostí vnitrostátního práva.

25 – Přestože Komise zdůrazňuje kompenzační funkci žalob na náhradu škody, uznává nicméně jejich užitečnost pro odrazování podniků od chování omezujícího hospodářskou soutěž. V tomto smyslu viz Bílou knihu o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, COM(2008) 165 final, s. 3 s odkazy. Dostupné na internetových stránkách: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/files_white_paper/whitepaper_en.pdf (zpřístupněno dne 22. ledna 2019).

26 – Viz také stanovisko generálního advokáta W. Van Gervena ve věci Banks, C-128/92, EU:C:1993:860, bod 44.

56. Většina účastníků řízení, kteří předložili vyjádření v projednávané věci, tvrdila, že určení osob odpovědných za škodu je otázkou, která spadá do vnitrostátního práva. Podle jejich tvrzení je prostor pro volné uvážení, který v tomto ohledu mají členské státy, ohraničen zásadami rovnocennosti a efektivity.

57. S tímto názorem nesouhlasím.

58. Na jedné straně vzhledem k tomu, že článek 101 SFEU má přímý účinek, zakládá právní následky ve vztazích mezi jednotlivci, a tudíž zakládá práva ve prospěch těchto osob, které vnitrostátní soudy musí chránit. Jak je uvedeno výše, Soudní dvůr z přímého účinku článku 101 SFEU dovozuje právo – každého jednotlivce – domáhat se náhrady škody způsobené porušením tohoto ustanovení. Na druhé straně Soudní dvůr opakovaně v této souvislosti uvádí, že podrobná pravidla upravující výkon tohoto práva musí být stanovena členskými státy při respektování (minimálních) požadavků rovnocennosti a efektivity²⁷.

59. Je určení osob, které nesou odpovědnost za náhradu škody způsobené porušením unijního práva hospodářské soutěže takové podrobné pravidlo upravující výkon práva požadovat náhradu škody? Nebo se jedná o základní podmínku odpovědnosti upravenou unijním právem?

60. Podle mého názoru se jedná o základní podmínku odpovědnosti upravenou unijním právem.

61. Určení osob, které mohou být shledány odpovědnými za náhradu škody, není otázkou týkající se jakýchkoliv podrobností konkrétního uplatnění nároku na náhradu škody nebo pravidla upravujícího skutečné prosazování práva požadovat náhradu škody. Určení osob, které mají škodu nahradit, je nedílnou druhou složkou práva požadovat náhradu škody, jež byla způsobena v důsledku porušení unijního práva hospodářské soutěže. Existence práva požadovat náhradu škody na základě článku 101 SFEU totiž předpokládá, že je zde právní povinnost, která byla porušena²⁸. Předpokládá také, že je zde osoba, která nese odpovědnost za toto porušení.

62. Předpoklad existence této osoby lze dovodit z článku 101 SFEU, tedy ustanovení, které se vztahuje na podniky. Adresáty zákazu stanoveného v článku 101 SFEU jsou totiž podniky, což je pojem, který Soudní dvůr použil flexibilně v souvislosti s veřejnoprávním prosazováním a ukládáním pokut.

63. Podle zásad stanovených v judikatuře zahrnuje tento pojem jakoukoli entitu vykonávající hospodářskou činnost nezávisle na právním postavení této entity a způsobu jejího financování. Pokud taková entita poruší unijní právo hospodářské soutěže, musí nést za toto protiprávní jednání odpovědnost na základě zásady osobní odpovědnosti²⁹.

64. S ohledem na tuto skutečnost nemohu nalézt jediný dobrý důvod, proč by určení osob odpovídajících za náhradu škody v rámci soukromoprávní odpovědnosti mělo být provedeno na jiném základě. Je tomu právě naopak.

27 – Konkrétně rozsudky ze dne 20. září 2001, *Courage a Crehan*, C-453/99, EU:C:2001:465, body 24 a 29, a ze dne 13. července 2006, *Manfredi a další*, C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, body 61 a 62. Viz navíc rozsudky ze dne 14. června 2011, *Pfleiderer*, C-360/09, EU:C:2011:389, body 29 a 30; ze dne 6. června 2013, *Donau Chemie a další*, C-536/11, EU:C:2013:366, body 23 a 27; a ze dne 5. června 2014, *Kone a další*, C-557/12, EU:C:2014:1317, body 23 a 24.

28 – Myšlenku shody mezi právy a právními povinnostmi lze vysledovat u W. Hohfelda. Viz W. Hohfeld, „Some Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning“, *Yale Law Journal*, Sv. 23, 1913, 16–59, s. 30 až 32. Viz také W. Van Gerven, „Of rights, remedies and procedures“, *Common Market Law Review*, Sv. 37, 2000, 501–536, s. 524.

29 – Viz například rozsudky ze dne 11. prosince 2007, *ETI a další*, C-280/06, EU:C:2007:775, body 38 a 39 a citovaná judikatura; ze dne 13. června 2013, *Versalis v. Komise*, C-511/11 P, EU:C:2013:386, bod 51; a ze dne 18. prosince 2014, *Komise v. Parker Hannifin Manufacturing and Parker-Hannifin*, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, bod 39.

65. Komise na ústním jednání uvedla, že z neexistence judikatury Soudního dvora k této otázce, společně se skutečností, že směrnice 2014/104 nyní obsahuje konkrétní odkaz na společnou a nerozdílnou odpovědnost podniků za náhradu škody podle práva hospodářské soutěže³⁰, vyplývá, že určení osob, které lze shledat odpovědnými, je záležitostí vnitrostátního práva s výhradou dodržení zásad rovnocennosti a efektivity. Nicméně skutečnost, že Soudní dvůr neměl příležitost objasnit tuto otázku – nebo že unijní zákonodárce začlenil ustanovení o společné a nerozdílné odpovědnosti podniků do uvedené směrnice – vypovídá velmi málo o normativním základě, podle kterého by měly být osoby odpovědné za škodu určeny, nebo dokonce o zásadách, které mají být uplatněny při určování těchto osob.

66. Určení osob nesoucích odpovědnost přímo ovlivňuje samotnou existenci práva požadovat náhradu škody. Jako takové představuje otázku zásadního významu stejně, která má stejnou váhu jako samotné právo požadovat náhradu škody. Jinými slovy, stejně jako je tomu v případě příčinné souvislosti, tedy další konstitutivní podmínky vzniku odpovědnosti, osoby, které nesou odpovědnost, musí být určeny na základě unijního práva.

67. Konstitutivní podmínky vzniku odpovědnosti musí být jednotné³¹. Pokud by byly osoby odpovídající za náhradu škody v jednotlivých členských státech různé, existovalo by zjevné riziko, že by s hospodářskými subjekty bylo zacházeno rozdílně, a to v závislosti na vnitrostátním soudu příslušnému pro soukromoprávní žalobu na náhradu škody. Z hlediska účinného prosazování unijního práva hospodářské soutěže by ponechání určení osob odpovědných za škodu na uvážení členských států mohlo značně omezovat právo požadovat náhradu škody. Použití různých pravidel v jednotlivých členských státech na základní aspekty přímo ovlivňující samotnou existenci práva požadovat náhradu škody by navíc bylo v rozporu nejen s jedním ze základních cílů unijního práva hospodářské soutěže, kterým je vytvořit rovné podmínky pro všechny podniky působící na vnitřním trhu, ale bylo by i pobídkou k využívání spekulativního výběru nejpříznivějšího místa soudu, tzv. forum shopping³².

68. V konečném důsledku by takové řešení nepříznivě ovlivnilo odrazující funkci žalob na náhradu škody, a tudíž účinnost prosazování unijního práva hospodářské soutěže, tedy cíl, na který Soudní dvůr kladl v judikatuře zvláštní důraz.

69. Proto by v soukromoprávní žalobě na náhradu škody podané před vnitrostátním soudem měly být osoby odpovídající za náhradu škody způsobené porušením unijního práva hospodářské soutěže určovány na základě unijního práva s odkazem na článek 101 SFEU (nebo popřípadě na článek 102 SFEU).

70. Znamená to, že zásada hospodářské návaznosti by měla být uplatněna v žalobě na náhradu škody podle práva hospodářské soutěže podané před vnitrostátním soudem, a to pro určení osob odpovídajících za náhradu škody?

30 – Článek 11 odst. 1 směrnice 2014/104 stanoví: „Členské státy zajistí, aby podniky, které společně porušily právní předpisy o hospodářské soutěži, byly společně a nerozdílně odpovědné za škodu způsobenou tímto porušením právních předpisů o hospodářské soutěži, a to tak, že každý z těchto podniků je povinen nahradit škodu v plné výši a poškozená strana má právo požadovat odškodnění v plné výši od kteréhokoli z těchto podniků, dokud není plně odškodněna.“

31 – Stanovisko generálního advokáta W. Van Gervena ve věci Banks, C-128/92, EU:C:1993:860, body 49 až 54 k takovým podmínkám (existence škody, příčinná souvislost mezi požadovanou škodou a tvrzeným jednáním a protiprávnost takového jednání). V tomto stanovisku jsou osobami vedenými k odpovědnosti podle všeho podniky, které se účastnily protiprávního jednání.

32 – Pro obdobné odůvodnění týkající se otázky příčinné souvislosti viz stanovisko generální advokátky J. Kokott ve věci Kone a další, C-557/12, EU:C:2014:45, bod 29.

2. K otázce, zda by měla být uplatněna zásada hospodářské návaznosti pro určení osob odpovídajících za náhradu škody v rámci soukromoprávní žaloby na náhradu škody v oblasti práva hospodářské soutěže

71. V rámci druhé předběžné otázky se předkládající soud táže, zda se určení osob odpovídajících za náhradu škody řídí stejnými zásadami, jako jsou zásady stanovené Soudním dvorem v souvislosti s uložením pokut.

72. Je užitečné začít stručným zopakováním základních principů v judikatuře Soudního dvora týkajících se zásady hospodářské návaznosti, která, což je třeba připomenout, byla rozvinuta v souvislosti s veřejnoprávním prosazováním unijního práva hospodářské soutěže.

73. Zásada hospodářské návaznosti je vyjádřením široké definice podniku v unijním právu hospodářské soutěže. Konkrétně je uplatňována v případě, kdy entita, která se protiprávního jednání dopustila, přestala právně nebo hospodářsky existovat. Jak Soudní dvůr objasnil, pokud byla sankce uložena podniku, který nadále právně existuje, ale nevykonává hospodářskou činnost, pak by taková pokuta neměla žádný odrazující účinek³³.

74. Obecně řečeno — přestože osobní odpovědnost zůstává hlavním pravidlem — důvod rozšíření odpovědnosti na subjekt, který pokračoval v činnosti subjektu, jenž porušil unijní právo hospodářské soutěže, spočívá v tom, že podniky by se mohly jinak vyhnout sankcím změnou své identity na základě restrukturalizace, převodu, nebo jiných právních nebo organizačních změn. To by ohrozilo cíl potlačovat jednání, které je v rozporu s právem hospodářské soutěže, a předcházet jeho opakování prostřednictvím odrazujících sankcí³⁴.

75. Z hlediska unijního práva hospodářské soutěže proto právní nebo organizační změna nemá nutně za následek vytvoření nového podniku, jenž by byl zproštěn odpovědnosti za chování svého předchůdce, který se dopustil protiprávního jednání, pokud mezi oběma podniky existuje totožnost z hospodářského hlediska. V tomto ohledu jsou právní formy entity, jež se dopustila protiprávního jednání, a jejího nástupce podle názoru Soudního dvora nerozhodné³⁵. Je tomu tak proto, že z hospodářského hlediska se jedná o tentýž subjekt.

76. Podle mého názoru jsou argumenty, které byly předloženy v souvislosti s veřejnoprávním prosazováním práva hospodářské soutěže pro odůvodnění širokého pojetí pojmu „podnik“ a jeho bezprostředního důsledku, tedy zásady hospodářské návaznosti, rovněž platné v rámci soukromoprávní žaloby na náhradu škody pro porušení unijního práva hospodářské soutěže. Soukromoprávní žaloba na náhradu škody, stejně jako veřejnoprávní prosazování práva hospodářské soutěže ze strany úřadů pro hospodářskou soutěž, má totiž také za funkci odrazovat podniky od účasti na protisoutěžním jednání, i když prostřednictvím jiného mechanismu. Jak na to poukázalo Vantaan kaupunki, veřejnoprávní a soukromoprávní prosazování unijního práva hospodářské soutěže společně vskutku tvoří ucelený systém prosazování, i když se dvěma částmi, na které by se mělo nahlížet jako na jeden celek.

77. Pokud by se zásada hospodářské návaznosti neuplatnila v rámci žalob na náhradu škody, značně by se oslabil odrazující prvek spočívající v tom, že *každá* osoba má mít možnost požadovat náhradu škody za porušení unijního práva hospodářské soutěže.

33 – Rozsudek ze dne 11. prosince 2007, ETI a další, C-280/06, EU:C:2007:775, body 40 a 42 a citovaná judikatura.

34 – Viz mimo jiné rozsudky ze dne 11. prosince 2007, ETI a další, C-280/06, EU:C:2007:775, bod 41 a citovaná judikatura, a ze dne 18. prosince 2014, Komise v. Parker Hannifin Manufacturing a Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, bod 40.

35 – Rozsudek ze dne 11. prosince 2007, ETI a další, C-280/06, EU:C:2007:775, bod 43.

78. Navíc, jak tento případ přesvědčivě dokládá, podniky by se mohly vyhnout soukromoprávní odpovědnosti prostřednictvím firemních nebo jiných opatření, které by prakticky znemožnily jednotlivcům uplatnění jejich práva na náhradu škod, které je založeno na článku 101 SFEU. V tomto ohledu společnosti Skanska, NCC Industry a Asfaltmix uvedly před Soudním dvorem, že Vantaan kaupunki se mohlo domáhat náhrady škody od společností, které jsou nyní zrušeny. Přestože finské obchodní právní předpisy skutečně podle všeho umožňují poškozeným, aby podali takovou žalobu, je obtížné si představit, jak by takový postup mohl zajistit jednotlivci účinné právo na náhradu škody: je dobře známo, že kde nic není, tam ani čert nebere.

79. Jeví se ovšem jako problematické, že by společnost mohla nést odpovědnost za škodu způsobenou protisoutěžním chováním ze strany jiné (zrušené) společnosti pouze z toho důvodu, že uvedená společnost pokračovala v hospodářské činnosti porušitele. Bylo by tudíž možné tvrdit, že uplatnění zásady hospodářské návaznosti na nárok na náhradu škody převrací soukromoprávní logiku takových nároků, zejména s ohledem na to, že porušitel a osoba povinná nahradit škodu nejsou (právně) totožné.

80. Podle mého názoru však není na tomto řešení nic mimořádného nebo překvapivého. Jak jsem vysvětlil výše, žaloby na náhradu škody podle práva hospodářské soutěže tvoří nedílnou součást prosazování unijního práva hospodářské soutěže, tedy systému, který má (jako celek) za cíl především odrazovat podniky od účasti na protisoutěžním jednání. V tomto systému se odpovědnost váže na majetek spíše než na konkrétní právní subjektivitu. Z hospodářského hlediska proto tentýž podnik, jenž se dopustil protiprávního jednání, nese odpovědnost jak za veřejnoprávní sankce, tak za soukromoprávní náhradu škody. Vzhledem k tomu, že veřejnoprávní a soukromoprávní prosazování se vzájemně doplňují a představují části jednoho celku, řešení, kdy by výklad pojmu „podnik“ byl rozdílný v závislosti na mechanismu použitém pro prosazování unijního práva hospodářské soutěže, by jednoduše bylo neudržitelné.

81. Jsem proto toho názoru, že článek 101 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že při určování osoby odpovídající za náhradu škody způsobené porušením tohoto ustanovení musí být uplatněna zásada hospodářské návaznosti tak, aby se v soukromoprávní žalobě na náhradu škody podané před vnitrostátním soudem jednotlivec mohl domáhat náhrady škody na společnosti, která pokračovala v hospodářské činnosti účastníka kartelové dohody.

82. Než dospěji k závěru, musím však uvést ještě jednu poznámku: a sice poznámku vyplývající z argumentů přednesených společnostmi NCC Industry na ústním jednání.

83. Ve svém ústním vyjádření společnost NCC Industry požádala Soudní dvůr, aby omezil časové účinky svého rozsudku, pokud by Soudní dvůr rozhodl, že se zásada hospodářské návaznosti má uplatnit pro určení osob povinných nahradit škodu v soukromoprávní žalobě na náhradu škody podle práva hospodářské soutěže. Uvedený návrh však byl založen na obecném a nedostatečně podloženém tvrzení, které se týkalo finančních dopadů, které by takový výklad měl pro hospodářské subjekty, jež se účastnily nabývání společností. Tento návrh by proto měla být odmítnuta již na počátku, aniž by bylo potřeba podrobně zkoumat, zda byly v projednávané věci splněny dvě kumulativní podmínky týkající se omezení časových účinků rozsudku stanovené v judikatuře³⁶.

36 – Pro tyto podmínky viz například rozsudek ze dne 22. září 2016, Microsoft Mobile Sales International a další, C-110/15, EU:C:2016:717, body 59 až 61 a citovaná judikatura.

IV. Závěry

84. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji Soudnímu dvoru odpovědět na předběžné otázky položené korkein oikeus (Nejvyšší soud, Finsko) následovně:

„Článek 101 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že při určování osoby odpovídající za náhradu škody způsobené porušením tohoto ustanovení musí být uplatněna zásada hospodářské návaznosti tak, aby se v soukromoprávní žalobě na náhradu škody podané před vnitrostátním soudem mohl jednotlivec domáhat náhrady škody na společnosti, která pokračovala v hospodářské činnosti účastníka kartelové dohody.“